

Studietur for melkebønder

Rapport fra studietur til Trøndelag

04.-06. april 2017

Innhold

Sondre Engan.....	3
Eivind Kvakland	5
Litjemoen gard, Svanhild Bakke og Olve Gumdahl	6
Ola Bjørkøy.....	8
Ida og Ole Johan Svartbekk.....	9
Åge Breiset	11
Miniseminar Husfrua	12
Ingrid og Ottar Melhus	13
Solfrid og Arne Reitan.....	15
Lise og Per Magnus Verdal.....	16
Andre ting	17
Program:.....	18
Deltakerliste studietur	20

Foto: alle bilder er tatt av Fylkesmannen i Nordland

4. april

Vi ble hentet på Værnes av Per Olav Skjøberg fra Norsk landbruksrådgivning Trøndelag. Han var med oss på hele turen. Guidet, fortalte og kom med informasjon og gode råd under det meste av bussturen.

Utgangspunktet:

Når er det riktig å bruke gammeldriftsbygning?

1. driftsbygningen må være godt vedlikeholdt
2. det må være plass nok rundt fjøset til utvidelsen, og til en eventuell videre utbygging. Hvis offentlige veier eller nabogrenser gjøs at det vil være vanskelig å utvide mer – at man bygger seg fast så bør man heller se på mulighetene for å bygge helt nytt.

I tillegg må det være tilgjengelige beitearealer i nær tilknytning til fjøset hvis man skal sette inn melkerobot.

Sondre Engan

Melhus kommune

Økologisk drevet gård med melkeproduksjon. Løsdrift og melkestall.

Ombyggingen av gården var ferdig i 2010. Det var faren som bygde om til løsdrift, Sondre var med i planleggingen. Det ble satt inn en brukt melkestall i fjøset (fiskebein) da det ble bygd om til løsdrift. Eldste delen av fjøset er fra 1800 tallet. Deler av fjøset ble bygd om i 1980.

Påbygget ble bygget på sommeren. Melkestallen ble satt inn og så ble kyrne ble melket der mens de var på beite dag og natt. Tidligere ble kraftfor gitt i melkestallen, det har han gått bort fra.

Sondre overtok gården for litt over ett år siden. Han investerte en del det første året.

På melkestallen bruker han maksimalt 10 000 kroner i året i serviceutgifter.

Gården har 23 årskyr. Til neste år skal det være 24, da er det fullt. Oksekalvene selges når de er ca 3 mnd.

Det handler om å utnytte fjøset maksimalt.

Sondre har planer om å utvide fjøset til 40 årskyr. Han har som målsetting at han skal få satt inn melkerobot.

Det er press på kvoter og press på arealer i området.

Fjøset har tre rekker med liggebåser – det utnytter plassen maksimalt. – det er nesten 14 meter bredt.

Forbrettet er smalt, men Sondre er godt fornøyd med det slik det er. Han synes det fungerer bra. Han bruker minilaster for å fordele/ kjøre ut fôret og føler ikke behov for fôrutlegger.

Forspillet blir mye større med for som ikke er kuttet i en løsdriftsfjøs.

Fôrsentralen skulle vært større. Det ville ha lettet arbeidet. Han kunne da tatt inn rundballer for flere dagers forbruk inn i fôrsentralen.

Viktig å tenke på ved ombygging:

- Logistikk er veldig viktig å tenke på ved ombygging. Fjøset skal fungere godt i den daglige bruken.
- Lurt å kunne fore kviger, melkekyr og sinkyr på egne forbrett. Mener dette er viktig og ikke bør prioriteres bort.
- Tips til de som skal handle brukt melkestall: Ikke kjøp den eldste, da kan det bli problemer med å få tak i deler. Det er mange gode brukte melkestaller å få kjøpt til en ganske lav pris.

Eivind Kvakland

Orkanger

Eivind tok over gården i 1984. Han melket i båsfjøs i 30 år. Kvote på 120 tonn, 20 kyr.

Et påbygg som ble satt opp på 70 tallet ble revet i forbindelse med ombyggingen.

Han gikk rett fra båsfjøs til robot.

Fjøset har 45 liggebåser og egen ungdyravdeling. Driftsplanen var på 300 tonn og kostnadsoverslaget for ombyggingen var på 5,6 mill kr. Det stemte ganske bra.

Tilskudd fra IN på 900 000 kr (Det er max i Trøndelag).

Han gjorde grunnarbeidet selv og hadde selv byggeledelsen.

På betongarbeidet varierte anbudene fra 1,2 til 1,8 mill kr.

Utbygget er 21,5 meter langt. Takstolene er 22 meter.

Flyttet inn i fjøset i januar 2016. Han har nå 33 kyr som melker. Alle oksene fores opp.

Om sommeren går kyrne fritt ut og inn. Har beite rett utenfor fjøset, tre ulike skifter.

Lely robot – mange av naboene har samme merket. Aktivitetsmåler og måling av drøvtyggingen på alle melkekyrne. Fjøsssystemer har levert innredningen. Kraffor gis i melkeroboten og i egen krafforstell.

Har investert i skraperobot.

Har ikke angret en dag! Det er like mye arbeid, men man er mye friere til når arbeidet må gjøres. Avdråttene økte med 2000 liter per ku første året med melkerobot.

Onsdag 5. april

Litjemoen gard, Svanhild Bakke og Olve Gumdahl

Orkdal kommune

Kvote 2017: 352 000 liter

Per i dag: 44 melkekyr med fullt påsett

Ytelse per årsku siste 3 år: 10320, 10899 og 10628 kg EKM. At dyre går fritt og selv velger melketidspunktet er viktig. I tillegg har de stor fokus på grovfôrkvaliteten

Engareal: ca 500 dekar. Grovfôret legges i tårnsilo (6 meter * 12 meter) – holder til tre mnd foring midt på vinteren. Resten av fôret legges i rundballer. Til siloen brukes finsnitter, avlesservogn og transportbånd. De leier presse til rundballene.

Planleggingen av fjøset startet i 2007/2008 – fjøstilbygg på eksisterende fjøskasse, men da med melkestall. Flere runder med ulike firma resulterte i at de fant ut at det mest rasjonelle for dem var melkerobot. Gode tegninger + gode tilbud gjorde at de valgte fjøssystemer. To søknadsrunder til Innovasjons Norge før søknaden ble innvilget. Bla måtte de øke melkekvoten fra ca 150 000 til 300 000 liter.

Før fjøsbyggingen måtte de sette opp nytt redskapshus da det gamle lå der fjøstilbygget var planlagt.

Oppstart arbeid 2011. Riving av gammelt redskapshus våren 2011 på dugnad. Grunnarbeid og støyping av sålen ble gjort i juni, selv med innleid hjelp. Betongarbeidet til kjeller ble gjort av lokal entreprenør. Lokale snekkere ble brukt. De var selv byggeleder med god hjelp fra Fjøssystemer og snekker.

Kostnadsoverslaget var på 4,2 mill kr – det holdt. I tillegg kommer ca 200 000 kr til utbedring av gammelfjøset til ungdyravdeling. Denne var ferdig i 2014.

Etter innflytting i fjøset med 22 melkekyr tok det ca 1 uke før alle kyrne selv gikk i roboten. Etter ca 1 mnd drift kom Bcov viruset for fullt. Flere måtte behandles. Innkjøp av melkekyr/kviger i 2012 gjorde at de fikk inn BRSV viruset. Det har medført tre år med vaksinerings av småkalver. Dette er første vinteren uten vaksinerings.

I gammelfjøset har ombyggingen foregått over to år, 2013 og 2014. De bruker fortsatt det eksisterende forbrettet. Utforing skjer med Orkel fôrutlegger, men de er på utkikk etter rimeligere/ enklere muligheter.

Fjøset kunne vært litt breiere. Hvis gangarealene til dyrene hadde vært breiere hadde det medført mindre kringling om plassen.

De har kalving i august- mars. De mangler gode beiter det er grunnen til kalvingstidspunktet i tillegg til at de synes det er greit med litt mindre arbeid i slåttomma. Det er beiter rett utenfor fjøset. Om sommeren står dørene åpne hele døgnet og dyra går ut og inn som de vil.

De har drøvtyggermåling på alle melkekyrne. Det bør ligge over 400 minutter i døgnet. De ligger godt over, særlig når de får for fra siloen og ikke fra rundballene (graset i siloene er finkuttet).

Fjøset vaskes en gang er år. Fôrplanen lager de selv.

De fikk skraprobot i 2014 etter to år med manuell skraping.

Det er viktig at det er nok drikkepunkter til dyrene.

Oksene slaktes ved ca 300 kg.

Ola Bjørkøy

Å i Meldal kommune

Før var det 9 hentepunkter på melk i bygda, nå er det bare dette igjen.

En av grunnene til utbyggingen var at det ble ledig jord i bygda.

Han driver samdrift med «sovende medlem». 268 000 liter i kvote.

Han har melkestall med 5 organ, ikke robot. Melking av 34 kyr tar under en time. Avdråttene er på ca 8500 kr per ku. Sønnen går på Skjetlein vg skole, han ønsker å sette inn robot når han skal overta gården.

Utgangspunktet var en båsfjøs på 10 meter bredde og ca 40 meters lengde med 28 kubåser fra 1972. Han ønsket å bygge om til løsdrift og begynte planleggingen i 2005. I 2008 gikk han signal fra en nabo om at han ønsket å delta i samdrift.

Fjøset ble bygd på med 7 meters bredde. Forbrettet ble flyttet litt. Det er 39 liggebåser i fjøset.

Beitet er i bakker rundt gården, det har derfor kanskje vært greit med melkestall og

ikke melkerobot. Kyrne beiter i 4 mnd.

Han selger alle oksekalvene og forer opp alle kvigene.

I 2006 var kostnadsoverslaget 2,7 mill kr. Byggekostnadene ble på 2,71 mill kroner + egeninnsats på knapt 1 mill kroner. Det var betongarbeidet som ble vesentlig dyrere enn planlagt, spesielt spalteplanken ble dyrere enn budsjettet.

Alt over betongen er gjort selv. Tømmeret er hugget i egen skog og saget. Det ble litt forsinkelser på høsten, men det gikk bra.

I etterkant har de investert i fôringsanlegg, mikser, båndforing – avdråttene gikk da opp med 1000 kg i gjennomsnitt per ku. Det skyldes bedre styring på foringen. Investeringen har kostete nesten en mill kr.

Alt foret legges i rundballer, han har kuttet ut siloen.

- **Lunsj hos Audhild og Odd Arild Svartbekk, Å i Meldal kommune, kårfolket på neste besøkspunkt**

Driver med overnatting i trønderlån og i eldhus på gården, Segard Hoel. Samarbeid med Pilgrimsleden

Ida og Ole Johan Svartbekk

Å i Meldal kommune

Den eldste delen av fjøset er gammel. Fjøset har vært påbygd i mange runder. Det er bygd ut etter hvert som de hadde råd til det, uten lån. Det ble solgt skog når de trengte midler til utbygginger. Ved ombygging til løsdrift ble det først satt inn melkestall, en enkelt 5'er. Så ble det skiftet til 5+5 melkestall. Ved den siste ombyggingen ble det satt inn melkerobot og 4 ekstra liggebåser. I tillegg fikk de en bedre sykebinge.

Melkeroboten (Lely) ble kjøpt brukt til halv pris. Det er lite feil på roboten, den har vært driftssikker.

De har nå en kvote på 390 000 liter og 39 kyr som melker.

Det var brukerskifte i 2014. Etter brukerskiftet er avdrått økt fra 7800 til 9200. Ny bruker har høyt fokus på avdrått og har et mål om å komme over 10 000. De har brunstmåler på dyrene.

Fôret kjøres ut med minilaster, 4 grasballer og en halmball per dag.

De har nettopp mistet noe kvote som de tidligere leide, de ville ikke betale 80 øre per liter i leie. «vil ikke betale for arbeid».

De har ca 700 dekar dyrka jord. Det er nok beite rundt fjøset.

Fjøset er funksjonelt. Fjøsstellet tar ikke over 1 time morgen + kveld.

Ønske:

- Direkte utgang fra melkerobot til sykebingen
- Høyere under taket + lik takhøyde over hele fjøset – for bedre ventilasjon og luftgjennomstrømming.

De har kjøpt skraperobot, noe de er godt fornøyd med.

Etter overdragelsen har de foretatt noen justeringer: egen plass for sinkyr - de har færre okser og dermed plass til dette. Nå når de har mistet noe kvote blir det oppføring av flere okser istede.

Klauver skjæres to ganger per år på alle som melker. De har kalving spredt over hele året.

Gjødsel: Flytrenne + kum. En kjeller under fjøset og en kum ute i tillegg.

Åge Breiset

Malvik kommune

Utbyggingen har skjedd i flere trinn.

Opprinnelig fjøsbygning er fra starten av 1930 tallet.

- I 1990 ble det bygd nye siloer.
- I 1991 ble gjødselkjelleren bygd ut
- I 1993 ble det bygd om til lausdrift og satt inn melkestall
- I 2003 ble det bygd på ca 110 m³
- I 2014 ble det satt inn Robot i fjøset. Den siste ombyggingen ble total på ca 1, 7 mill kr inkludert kostnadene til Robot.

Fjøset har i dag 35 liggebåser og 36 spiseplasser

Kvoten er på 277 000 liter

Fôret legges i silo og i rundballer. To tårnsiloer på 280 m³ hver med fylltømmer i begge to. ca 600 rundballer.

Fôret fordeles ut med en fôrutlegger -takutlegger. Den er original fra -74. Levert av Reime. Fungerer bra fortsatt.

Kunne vært endret:

- Kunne ønsket seg noe mer plass. Det er for trangt mellom liggebåsrekkene. Det er trangt på fôrplassen. Det er ikke plass til bakport på fôrautomaten

De har kalvingen fordelt over hele året. Beitet er rundt fjøset og kyrne kan gå ute i hele beitesesongen. Alle oksene fôres opp.

Miniseminar Husfrua

"Fra fjøsdrøm til drømmefjøs – moderate og kostnadseffektive utbygginger for mjølke- og kjøttproduksjon på storfe"

Lenke til informasjon om Innovasjon Norge Nordland sine tilskuddsordninger og krav til søknad er sendt deltakerne. Presentasjonen som Per Olav Skjølberg hadde på seminaret er sendt deltakerne.

Torsdag 6. april

Ingrid og Ottar Melhus **Inderøy kommune**

Ombyggingen var ferdig i 2014.

De tok over et båsfjøs som var i god stand. Men med tre små barn var det et ønske om ikke å være så bundet av klokka. De ønsket større fleksibilitet og fleksibel tid i fjøset. De valgte derfor å bygge ut med Robot.

Da de overtok var det 28 melkekyr med fullt påsett. De har nå 56 liggebåser og fører opp ca halvparten av oksekalvene.

De er veldig fornøyd med denne løsningen.

Påbygget ble gjort i tilknytning til det gamle fjøset. Det viste seg da de begynte med arbeidet at deler av det gamle gulvet var så dårlig av det måtte rives. Det medførte en økt kostnad og mye mer arbeid en planlagt.

De har kjeller under hele fjøset.

Det var mye arbeid under utbyggingen, men de angret ikke på at de valgte å gjøre det. Dette var den best løsningen for dem.

Kvoten på gården er ca 330 000 liter. Det er dyrt å kjøpe mer kvote.

Foret blir fordelt med minilaster.

Ombyggingen ble gjort samtidig som dyrene sto på bås i fjøset og produksjonen ble holdt.

Ingrid har nettopp åpnet gårdsbutikk på gården «Galkramp» i den tidligere kornørka på gården. Der selger landbruksutstyr fra Grene. Ingrid har fra tidligere erfaring fra en traktor- og utstyrsbutikk

i Verdal. Hun har sagt opp denne jobben. Nå har begge arbeidsplassen sin på gården, noe som var hovedmålet med butikketableringen. Ottar har hovedansvar for fjøset og Ingrid for butikken.

Solfrid og Arne Reitan

Inderøy kommune

Vi startet omvisningen på låven. Gulvet på låven og dermed taket i fjøset er løftet – ca 90 cm. Gulvet ble bygd ferdig ovenfra med himlingsplater og lys før det gamle taket i fjøset ble tatt ned. Det gikk fra lavt og mørkt til høyt og lyst og gjorde stor forskjell. Dette arbeidet ble på 400 000 kroner, 100 000 av det er stålplatene i himlingen.

Låven blir nå brukt til lager. De kjører opp med minilaster.

Utbygging av fjøset har skjedd i flere omganger. Først ble det bygget oksefjøs. Så ble melkefjøset bygget om til løsdrift og det ble satt inn melkerobot. Utbyggingen til løsdrift inkludert robot og heving av himling ble på 3,7-3,8 mill kroner.

Kvoten de tok over gården var på 90 000 liter. Nå har de 310 000 liter i kvote. Løsdriftsfjøset har 39 liggebåser.

De har 20 aktivitetsmålere som flyttes over mellom dyrene.

Del Aval Robot: Hele roboten vaskes grundig en gang per uke.

Det er ikke celletallsmåler på roboten og heller ikke steamer. Kyr som får penicillin blir ikke melket i roboten. De gikk ned i celletall da de fikk robot.

Avdråttene økte fra drøyt 7000 liter til 9300 liter. De bruker fôrrådgiver aktivt. Fôrrådgiveren går inn i dataene en gang per mnd. Programvaren gjør at de har kontroll hele tiden hvis de ønsker.

Hva kunne vært gjort annerledes?

- Bedre plass til kalvene
- Større kalvingsbinge.

Neste trinn er egen sinkyravdeling.

Lise og Per Magnus Verdal

Inderøy kommune

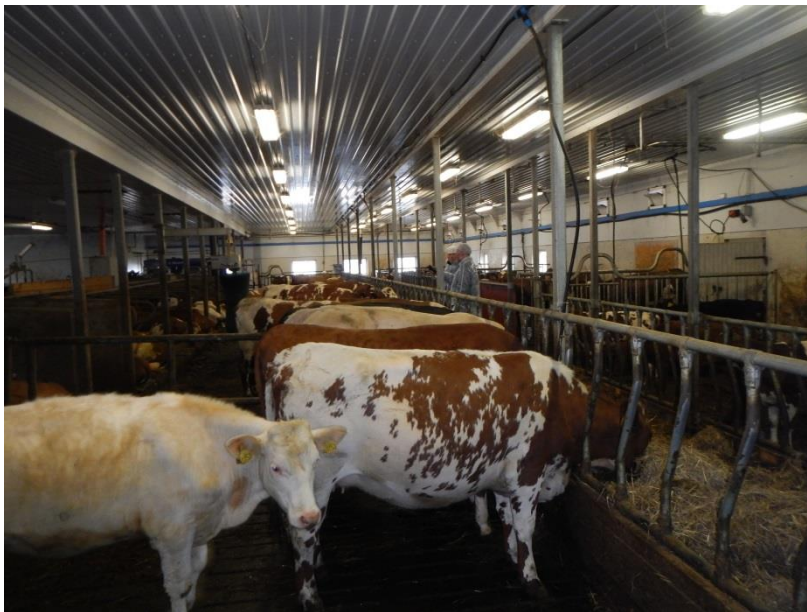
Utgangspunktet var en båsfjøs med 20 båsplasser + slaktegrisbinger.

I 2010 fordoblet de kvoten og forlenget båstrekket til 30 båsplasser.

Utgangspunkt for at det ble ombygging/påbygging og ikke nybygg:

- Ønsket å bevare gårdstunet
- Ville ta vare på fjøset

De reiset rundt og så på flere ulike fjøs før de tok valget. De fikk laget flere ulike tegninger og valgte tilslutt Felleskjøpet.

Gjødselkjelleren er beholdt som tidligere. Tårnsiloen ble fjernet.

I 2011 ble det bygget kalveavdeling.

Gjødsel i tre kanaler, flytrenner med terskel. Kanalen hos kalvene fungerer ikke så bra, det er for tørt selv om vannet fra roboten går inn i kanalen.

De har slangeutstyr for gjødselhåndteringen.

Taket er hevet ca 1 meter. Låven brukes til lager og til tre HH kraftforsiloer, vedlager og lette

redskaper. De kjører inn på låven med minilaster.

De har 330 000 liter i melkekvote. 55 liggebåser og per nå 48 melkekyr. Alle oksekalfene selges fortløpende.

Avdråttan er på ca 8000 liter, den stiger. I starten var det litt problemer med jurhelse og noe problemer med klauvene. Dette er nå i orden.

De har valgt ikke å ha skraprobot. De brukes skrapingen som en del av brunstoppfølgingen.

De har aktivitetsmålere på alle kyrne.

Beite: Starter i mai, kyrne går ute til høsten og så forer de med grovfor inne i tillegg. De dyrker mye raigras og hundegras som brukes til beite. Kyrne kalver over hele året. Sinkuavdelingen brukes ikke i beitesesongen.

Oppfølging av TINE rådgiver som logger seg på hver tredje uke.

Type Robot: DeLaval – dette ble valgt fordi det er det de fleste på Inderøya hadde. Roboten ble kjøpt brukt, tre år gammel fra Tyskland. Den kostet 800 000 kr ferdig oppgradert og installert. De har makspris på serviceavtalen. Det er mindre sykdom enn tidligere. Det er tre år siden roboten ble installert og på den tiden har de kun hatt en akutt mastitt. Kyr som går på penicillin melkes ikke manuelt.

Ellers: må klippe hår på jurene ca tre ganger per år.

Andre ting

Turen var planlagt av Norsk Landbruksrådgiving Trøndelag på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland.

Plantegninger ble kopiert opp og delt ut på bussen. Planene ble gått gjennom før vi ankom gårdene. Gjennomgang og en meningsutveksling på bussen etter gjennomførte besøk. Alle plantegningene sendes ut til deltakerne sammen med rapport fra turen.

Gårdene vi besøkte fikk en liten oppmerksomhet fra oss som takk for at de tog så godt imot oss:
Gulrotmarmelade fra «Han Sylte» (www.hansylte.no), Spekepølse fra «Lundal Nord» (www.lundalnord.no) og sennepssaus fra «Mimi Arctic Mustard AS» (www.arcticmustard.no).

Program:

**Norsk
Landbruksrådgiving**

FOLKEFJØSET – smartere – enklere – billigere

Ombygging til løsdrift, breddeutvidelse av båsfjøs, Roan, Sør- Trøndelag

Besøk fra Nordland, 4. – 6. april, 2017

Program

Overnatting 4. – 5. april: Bårdshaug Herregård, Orkanger

Overnatting 5. – 6. april: Husfrua Gårdshotell, Inderøy

Busselskap: Orklareiser, Orkanger

Tirsdag 4. april

Reiseleder Per Olav Skjølberg

12.00 Avreise Trondheim Lufthavn, Værens

12.45 Sondre Engan, Melhus

Økologisk produksjon. Ombygd og påbygd driftsbygning, 25 mjølkekyr, mjølkestall, fiskebein

14.30 Lunch, Rosenvik, Orkanger

16.00 Eivind Kvakland, Orkdal. Ombygd og påbygd driftsbygning, ca. 40 mjølkekyr, mjølkerobot.

18.00 Innkvartering Bårdshaug Herregård

19.00 Historisk omvisning Bårdshaug Herregård - for de som ønsker

20.00 Middag og sosialt samvær

Onsdag 5. april

Reiseleder Per Olav Skjølberg

- 07.00 Frokost
- 08.00 Avgang Bårdshaug Herrergård
- 08.30 Svanhild Bakke og Olve Gumdal, Orkdal
Ombygd og påbygd driftsbygning, ca. 40 mjølkekyr, mjølkerobot
- 10.00 Ola Bjørkøy, Meldal
Ombygd og påbygd driftsbygning, ca. 35 mjølkekyr, mjølkestall, tandem
- 11.30 Lunch hos Audhild og Odd Arild Svartbekk, Å i Meldal
- 13.00 Ida og Ole Johan Svartbekk, Meldal
Ombygd og påbygd driftsbygning gjennomført i flere byggetrinn
- 15.30 Åge Breiset, Malvik
Ombygd og påbygd bygning, ca. 35 mjølkekyr, mjølkerobot
- 18.30 Ankomst Husfrua, Inderøy
- 19.15 Miniseminar – "Fra fjøsdrøm til drømmefjøs – moderate og kostnadseffektive utbygginger for mjølke- og kjøttproduksjon på storfe" under deler av kvelden.
- 20.30 Middag og sosialt samvær Husfrua, Inderøy

Torsdag 6. april

Reiseleder Ivar Vatn/ Per Olav Skjølberg

- 07.30 Frokost
- 08.30 Avreise Husfrua, Inderøy
- 09.00 Ingrid og Ottar Melhus, Inderøy. Ombygd og påbygd driftsbygning, ca 35 mjølkekyr, mjølkerobot
- 10.30 Solfrid og Arne Reitan, Inderøy. Ombygd og påbygd driftsbygning, ca 35 mjølkekyr, mjølkerobot
- 12.00 Lunch Husfrua Inderøy
- 13.30 Lise og Per Magnus Verdal, Inderøy. Ombygd og påbygd driftsbygning, ca 40 mjølkekyr, mjølkerobot
- 16.00 Ankomst Trondheim Lufthavn, Værenes

Deltakerliste studietur

Fornavn	Etternavn	Kommune
Nils	Barsch	Steigen
Fridolin	Barsch	Steigen
Thomas Busch	Fallmyr	Gildeskål
Johnny	Fallmyr	Gildeskål
Per Arne	Joakimsen	Bodø
Runi	Joakimsen	Bodø
Oddbjørn	Klaussen	Bø i Vesterålen
Kristian	Hines	Vefsn
Hans Gunnar	Holand	Sømna
Eirik	Bjørnsgård	Vega
Anne Monica	Hansen	Vega
Sigmund	Byberg	Sømna
Åse	Elvemo	Evenes
Petter Ingar	Bartholsen	Evenes
Jostein	Hov	Dønna
Stig Arne	Bjørnseth	Sømna
Jack	Lindgaard	Vestvågøy
David	Byberg	Sømna
Kjetil	Edwardsen	
Alf	Thynes	
Toril	Austvik	